

О.М. Муравйова, викл. (ХДУХТ, Харків)

Т.А. Кравцова, викл. (ХДУХТ, Харків)

О.В. Обозна, викл. (ХДУХТ, Харків)

ВИКОРИСТАННЯ УНІВЕРСАЛЬНИХ КОГНІТИВНИХ СТРАТЕГІЙ ПІД ЧАС ЧИТАННЯ ТЕКСТІВ РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ У ЗМІШАНИХ АУДИТОРНИХ ГРУПАХ

Викладання однієї і тієї ж мови як рідної і як іноземної, на перший погляд, має доволі мало спільних рис. Достатньо поглянути на підручники з російської мови для російськомовних студентів і для студентів-іноземців, щоб упевнитися як у різному змісті навчання, так і в різній організації мовного процесу. Навіть викладач-початківець знає, що й помилки (як і причини їх виникнення) у носіїв мови та інофонів різні.

Разом з тим, нерідко трапляється так, коли в навчальних закладах (насамперед університетах) виникає необхідність спільного навчання носіїв російської мови і тих, для кого вона не є рідною. У зв'язку з цим, на наш погляд, оправданий пошук точок зіткнення методик викладання мови як рідної і нерідної (іноземної) і розробка таких методичних технологій, які з рівним успіхом можуть використовуватись у змішаних навчальних колективах.

Останніми роками на рівні постановки глобальних цілей навчання мови як рідної і як іноземної спостерігається деяке зближення, виражене насамперед у тому, що пріоритетним в обох випадках стає навчання мовленнєвому спілкуванню, котре в узагальненому вигляді може бути визначене як *обмін текстами*. І для носіїв мови, і для інофонів актуальні вміння створювати коректні з точки зору мовної та мовленнєвої норми тексти і адекватно розуміти тексти, створені носіями мови в процесі природного спілкування.

Якщо механізми створення текстів рідною та іноземною мовами досить різні, то процеси сприйняття іншомовного тексту і тексту рідною мовою, на думку психологів, достатньою мірою універсальні. Тому вони представляють певний інтерес у світлі заявленої вище проблеми, а саме розробки освітніх технологій у змішаних аудиторних групах.

Запропонована нами практична методика навчання читання професійної літератури (або вдосконалення цього вміння) спирається на універсальні психологічні закономірності процесів читацької діяльності. Ці психологічні універсалиї описані у працях вітчизняних і зарубіжних

психолінгвістів. Встановлено, що когнітивні стратегії, які використовуються читачем при виникненні ускладнень під час сприйняття тексту, практично не залежать від мови, якою написано текст. Ці принципово схожі маніпуляції називаються мовними здогадками.

Дослідники – психологи та психолінгвісти – відзначають рівневий характер сприйняття по суті (термін І.О. Зимньої) текстів. Виділяють *рівень значення* (впізнавання лексичних та граматичних значень) та *рівень суті* (розпізнавання окремих текстових одиниць). Ці два рівня мають місце під час читання будь-яких автентичних текстів (третьій рівень – *рівень уяви* – застосовується лише під час читання художніх текстів). Для іноземних студентів характерні труднощі, які виникають на першому рівні. Труднощі другого («чому автор написав саме так?») та третього («для чого вжито саме це слово?») рівня можуть виникнути у будь-якого студента, незалежно від того, чи є рідною для нього російська мова. Особливо наочно дія запропонованої методичної системи проявляється під час читання текстів, де студенти змушені здогадуватися про сенс вжитих слів, що деякою мірою «зрівнює» інофонів з носіями мови, лишаючи останніх можливість спиратися на багатий словниковий запас. Важливо, щоб тексти містили в собі знайому для інофонів граматику. Аудиторна робота над текстом передбачає виділення та осмислення самими студентами *ключових текстових одиниць*, іншими словами, таких засобів мовного вираження тексту, котрі описують основні компоненти ситуації, представлені в тексті, а саме: суб'єкт, об'єкт, подія, місце та час.

Сприйняття кожної ключової текстової одиниці має рівневу структуру: від упізнавання її мовного значення (лексичного та граматичного) до встановлення сенсу її появи. Результатом діяльності кожного читача є проєкція тексту в його свідомості – сукупність окремих текстових одиниць і відповідних їм читацьких уявлень, розуміння яких породжує особистісну текстову суть.

Розроблена нами методика може бути застосована під час вивчення різних предметів під час читання текстів російською мовою у змішаних аудиторних групах, де поряд з носіями мови навчаються іноземці. Причому індивідуалізація такого навчання досягається шляхом цільового підбору текстів професійної спрямованості для конкретної аудиторії. Основний критерій: текст повинен бути таким, щоб читач захотів (внутрішній мотив!) і зміг його зрозуміти. Знайти такий текст означає відшукати ключ до ідеального заняття.